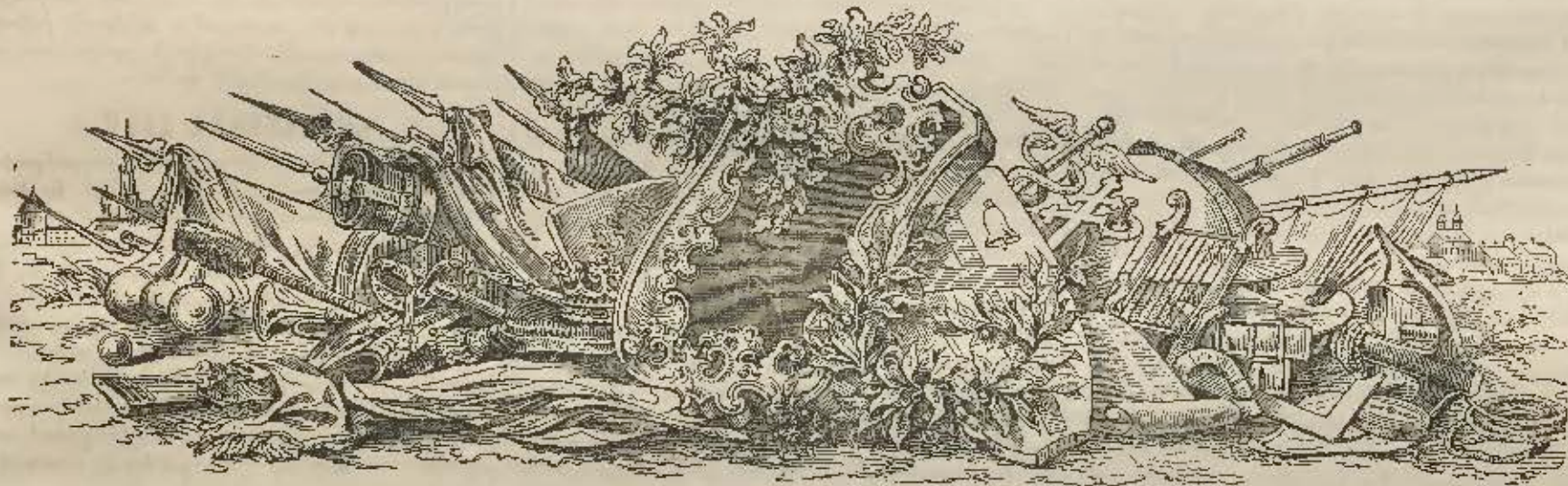

ՈՒՍՈՒՄՆԵՆԿԵՆՔ. ԱՇԽԱՏԱԳՐԱԿՐՈՒՄ. Կատարող ծն.
Վսն ասպարազյ, զինվորեր:

Վարդի՛ն ու Իսնանի՛ դահլիճներուն յիշեցուցինք
որ ահրու՛մեանց միայնս ջնգն ու ճիւղն ան պիտ' օր
ըլլայ՝ օր հաստատունն ու անձախն խաղողոսի՛նն

Սուսայ գործող օտմանեան հողի վրայ մնալով՝
մէ Լոնտոնի եւ իմէ զարիւրի մէջ՝ պետտութեան

« Ի իրաւակէս փարիքի ու Լոնտոնի դահլիճները յա-
ւաք կը բերեն՝ ի՞նչ Ուուսայ դահլիճն պատասխա-
նապիւրը Ապրիլի 9ին արձանագրին ան մասին չիւյ
տեսնու զգուշացեր է՝ որն որ պէտք էր ամենէն
ուելի մտադրու լինիւր դրասել, եւ ըստ կարծեաց
Իւրպիւնիւ, դահլիճներուն՝ ամենէն աւելի մեծա-
ւորութիւն ուներ, որպէս ատէւ եւ քաղաքի Զաւասա-
նակրտ լինիւր նորէն վրդովիւր ու պատանալից դէտ՝
որքան որ եղած երաշխագորութիւնները իր բովան-
ակէր։ Վաղցիւնի եւ Անգլիայի կառավարութիւն-
ներն ըսած զոճերնին պէտէւ ծանր, դիտած նպո-

կացար: Գաղղիացեաց ծովագետն որոշեց որ Յու-
նաստան դրաւոց զորքն Աթինէր փոխադրէ: Մարդ
կընայ Աթինեացոյ սարսափն հիմապոնէն երեւա-
կայել:

Լոյս:

ԱՍԵՐԻԿԱՍ

ԼՍԵՐԻԿԱՍԻՅՈՅ Միջերկրական ծովի մէջ՝ ուն-
կուի մը ունենալու համար՝ ի դարձ դրած ջանքն,
եւ առ փոխանաւ արիմարտի Մոնարքի իշխանին
հետ եղած խոսակցութիւններուն վրայ առ արեւս
շատ կը խոսուի: Կը փոխադրուի որ դուրս Եւրոպայի
տնեւն հին իշխանական ժառանգութեան երկիր-
ներն մէկը, պոլսիքն է՝ Մոնարքի իշխանութիւնը,
հետեւեալ Մոնարքի իշխանական երկիրը, որն որ ձե-
նուալի ու Նիկիայի մէջտեղ կ'ընայ՝ նորապէս ու
շահագրգէտ Վանքիցեաց ծովային կայսրան մը բլլա-
լու շատ պատշաճ է: յայտնի է թէ առ ամենափոքր
երկիրս հարաւ տարիէ վեր ձեռնադրուի արիմարտի
իշխանին ժառանգութիւն եղած է, եւ իր ժառանգ-
ները իրական գծի մէջ նոյն իշխանութեան կը
յարգուին: Փոքրիկ 1814, Նոյեմբեր 14ին մեծ
գաղաղութեան զորութիւններ, Մոնարքի վե-
րին իշխանութիւնը Մարդկային թաղապարտութեան
պաշտպանութեան տակ մտաւ: Բայց որոշարան
տեղութիւնը, ոյն փոքր տեղութեան գէտ ա-
մէն տեսակ բանութիւնը բանկոյց, եւ պնդալ
բռաւ՝ որ Մոնարքի հպատակներուն սիրտը իրենց
իշխանին պաշտպան, եւ հարկ եղաւ որ Մարդկային
իշխանութեան երկիրներուն հետ միանալու համար
Մոնարքի բնակիչները ազգայնալ իր մը բնծային: Մոր-
գիւնային փոխանն առ էր: Եւ առ ատենը (1818ին)
որ այն ազգայնալ իր կը արուէր՝ Մոնարքի կառուա-
ւոր կեցող տեղութիւնները չէին կրնար առ քան
արդեւ: Մարդկային օրինաւոր իշխանին ու ժա-
ռանգներուն բողբոման գէտ Մոնարքի եւ անոր
շրջակայ երկիրները իրեն հետ միացուց, ինչպէս որ
լրագրութեան 20 թուայն մէջ երկրային պատմա-
թիւնը գրած ինք: Հիստորիան Վանքիցային կ'երկուց
թէ առ բանտ իրենց օգտին կ'ուզէին ծառայեցնել:
Ինչպէս որ կը լսուի՝ արիմարտի ամեն ինք մը գումար
գրամոյ խոստումն են, որպէս զի Մոնարքի եւ ա-
նոր վերաբերմալ 2 1/2 րոտակուսի մըն երկիրնե-
րուն իրաւունքն են կենան ու իրենց ծախն:
Խոսակցութիւնը գետ կը շարունակուի: Գաղղիան
ու Վանքիան առ բանտ հաւան չեն, փասն զի արդէ
գիտեն որ եթէ առ բանտ յարկուցու ըլլայ՝ հետեւեալ
Վանքիցային միջերկրական ծովալ մէջ ասը գնելու
համարտուն տեղ կ'ունենան:

ՈՒՍՈՒՄՆԱԿԱՆՔ

ՅԵՐԵՐԱՅԵԱՆԵՆ

Կոտայի ծովալ աղաքայ վիճակ:

ԲՐԵՆԱԼԵՆ ինչորոշ գէշ հետեւութիւնները
նչ միայն արեւելեան ու Սեւ ծովուն եզերքը հա-
սան, հարաւ նաեւ, ասոր արեւելեան կողմն եղող
Կասպի ծովուն եզերքն ալ, որն որ՝ կը կարծուի
թէ, յառաջեկող Կասպի հիստորիան կողմերն եղող
գաղաղական իտեանց ձեռքով Սեւ ու Միջերկրական
ծովուն հետ կապակցութեան մէջ եղած ըլլայ:
Կասպից ծովը լիճ մըն է՝ երկրիս վրայ եղած ամեն
լճերն մեծ ու անոր համար ալ ծով կոչուած է:
Իր մեծութիւնը բոլոր Գերմանիայի կենէն աւելի է
ու բոլոր արեւելեան ծովուն երեսին հաւասար կու
գայ: շատ երկիրներ, գուռ կամ բանային է,
Թուրանի, Գարսիստանի ու արեւելեան Կասպիստան,
Հնդկաստանի ու ձեռնասանի հետ անմիջական ու
միջաւոր հարաբերութիւն ունի: Կարծալ մերձա-
ւոր յարաբերութիւն ունի՝ ձգտող մը իրեն սահ-
մանակից եղող Սեւ ծովուն ու պարսկային ծովա-
նոցին հետ: Ենթ համար Կասպից ծովուն տիրա-
պետը Վրացի ամենէն ծանրակշիւ երկիրներուն
վրայ մեծ արեւելեան իշխան կը բանեցնէ: Ասիկ զատ
Կասպից ծովը մեծանշան միջնորդ մըն է Եւրոպայի
ու Ասիայի իրարու հետ հարաբերութեան, ինչու
որ թէ Ասիայի ու թէ Եւրոպայի կողմնէ իր մէջ
գետեր կը թափին: Աս գետերուն մէկ մասը Ռու-
սաստանէն ելելուն համար, նոյն տեղութիւնն ամեն
տանն ուրիշ եւրոպական տեղութիւններէն աւելի
յատկութիւն ու անշխման իրաւունք կ'ունենայ
Կասպից Կասպիստան յառաջադիմութեան պոռնկները
փայլեցու: Ռուսաստան իր մերկ գետին անհատ-
նաւ զուր Կասպից երկիրը իրկելով անհասան-
իրաւունք կը տանայ նոյն ծովուն մէջ ձկնորսու-
թեան ու նաւադնացութեան մասնակից ըլլալու:
Ինչպէս որ Միջին Եւրոպոյ բնական իրաւունք ունի

Սեւ ծովալ վրայ, որն որ միանգամայն բնութեան
ձեռքով ամեն աղբերու տալէս բաց է, ու մէկը չի-
կրնար անպատիտ առ իրաւունքը ձեռնալ: Կասպից
ծովուն եզերքը զանազան ինքնակալ տեղութիւննե-
րու սահման կը կայունցան, բայց առ տեղութիւն-
ներէն եւ մէկը կրնայ ի փաս բովանդակ մարդ-
կութեան նոյն ծովուն գործածութիւնը մասնաւոր-
ել: Արաւի որ ուրիշ սահմանակից աղբերը տեղը
ըլլան ու չկարենան մեծագոյն զորութիւն ունեցող
հարստահարչին փասակար սկզբունք գէտ՝ գնել:
աստուածային ու մարդկային իրաւունքը Հարկերը
տեղալ գործարարն յարձակումն որոշարանելու եւ
առ ծովուն նկատման ալ ամեն փաճառակաւութիւն
ընող աղբերու օգտին համար, նոյնին մասնակից
եղող տեղութեանց մէջ ազատութեան երաշխաւու-
րութիւնն տալով հաւասարակշիւութիւն մը հաստա-
տելու: Միջին ու արեւմտեան Եւրոպան ի ներքուստ
կար կար բաժնուէր, տանն՝ Ռուսաստան Վանքի
կենն աշխարհակալէ, ինչու որ Արաւի վրան հա-
րաւային կողմն յատկութիւնը աշխարհիս առ մե-
սին մէջ մտնելու դուռ մը կը կոչուցանէ Ռուսաս-
տանի աւել: Եւրոպոյ գիտէ թէ Կասպից երկիրը
չիկրնար միմեկ Ռուսաստանի ձգտելու թէ թու-
րան իր Կալիս, Կախարա, Մերիանդ ու Բիգա
առեւտրական քաղաքներով չիկրնար Միջերկրային
մաս ըլլալ: Միջին վրայի հարաւային կողմն երկիրնե-
րուն մէջ առ իմ ունի Ռուսաստան հաւասարակշիւ օգտին
համար գործունէութիւնն ցուցնելու եւ նոյն Մոն-
կոյնեւր երկրին մէջ արդէն ամենուն ծանօթ փոր-
ներ տուաւ իր քաղաքականացնելու արուեստին:
Նոյնպէս Կասպից ծովուն հետեւային կողմն ալ կրնայ
Բաթերիստիկն աւելի երեւելի քաղաքներ յառաջ
բերել: Բայց առ ծովուն մէկը կողմն ուրիշ աղբեր
ալ կ'ուզեն իրենց քաղաքական կորսութիւնը երեւան
հանել: Արեւմտեան կողմն եղող Կասպիստան ժառ-
կուրները գուցէ հիմալ կ'ուրաւին իրենց հարա-
տահարչներէն, որոնք կէս զարկ յառաջ անոնց
ժաղէն Կասպիստանը կործանեցին: Այսինքն ու
անազակաւարդ 2 երկրները իսկուան իրենց տղա-
տիւնելուն հետ բազմակողմնութեան կ'ըլլան, առ
բարեկամութիւնը պէտք է շատ մը յոգսալ գործ-
ածել փաճառականութեան քաղաքականացնող ու
զապալ զորութիւնը շուտ մը ձեռք առնելով: Ամե-
նեւին տարակցալ չկայ որ արեւմտեան Եւրոպան մեծ
ազդուութեամբ ձեռք պիտոր գտնէ առ բանտ:
Անոր համար Միջին Եւրոպայի փաճառականները
պէտք է որ բոլոր դրոյս իմանին մէկտեղ բերեն ու
կող շտան որ Գանալի բերմնն բառ ամենայնի գի-
մոցն ինչոյ ու աշխարհիս ամենէն հարուստ ու
գեղեցիկ երկիրներուն հետ համեմատելու այն կող-
մեր օտար ձեռքն մ'ուրիշ օտար ձեռք անցնի:
Կասպիստ հարաւային կողմն վրայ, որպէս որ նշան-
ներէն կ'երեւայ, ինչ մ'ատենն ետեւ մեծ փաճա-
ռականութիւն մը պիտի բացուի, թէ որ սո երկիր-
ները, ուրիշներէն ներքին հին երկրապետութիւն-
ներն արծարծելով, գարձեալ խնդալ իրան մէջ
չեն իյնար: Տեղային ժողովուրդները իմ բոս մար-
մնոյ յատկութեան ու թէ բոս մնաւոր կարողու-
թեան խիստ յաճող ու կարող են ու մեծ յարմա-
րութիւն ունեն շուտ զարգանալու, մոտենալով Արա-
քից (Կարմիրեւր) ժաղկութեան խիստ յարմար էն:
անոնք որ իրենց գիտութեան գանձերն իրենց դիւա-
նադրութիւն մէկտեղ 1807ին Կարաբաղու տարու-
ցան, որով նոյն աղբին մոտաւոր կրթութեանը մեծ
կորուստ եղաւ: Արաստան Ռուսաստանի երկիրնե-
րուն հետ խառնուելու տանն, որուն մէկ մասին
միանային վեր գետ մէկ մարդու, կենաց ժամանակն
աւելի չէ եղած, դեպիցիկ ու հարուստ Իրերլան
Ռուսաստանի հետ չխառնեցաւ: Կուր գետին քո-
վերը օգարածիքն առհասարակ առողջ է, ի բաց
տուկը քանի մը խոնաւ ստորագաւառները: Կա-
կասու հարաւային կողմն՝ ուր որ գետ ձեռք չըրգ-
յուան հանքային հարստութիւններ կան, շատ ցորեն
ու գինի յառաջ կու գայ: Հաստեղալ գիտութեան քո-
ւալին է Իրիլիկ, որն որ արագալ ժամանակ խիստ
առեւտրական մտնարկութեան պիտ'որ ունենայ,
ինչու որ արդէն հիմալ բաւական ծագած փաճա-

ռականութիւնը, արաւոր կարգի յառաջ երկարու
յարմարութիւն ունի: Իրիլիկ իր ունեցած քան-
չի թուրքի բնութեան համար արդէն հիմալ խիստ յաճա-
խաւս լարմիքի տեղ եղած է, բայց թէ որ պատե-
րային ու հարաւային Կասպիստան բնակչաց
անակնկալ կերպ մը չ'առնեն, ան տանն բոլոր Եւրո-
պայի համար բազմիքի ու Կուրաքի իմեան տեղ պիտ'որ
ըլլայ Թիլիլի: Ինչու որ Արաւաւայ ու Կասպիստան մէջ
տեղն եղող վեհ հովանեւորն աղբերայնը քով ու
բովանդակ մարդկութեան համար ծանրակշիւ եղող
ու նոյն, Գրաթիլիսի ու Արգանաւներու ասիկ
գեղման պատմութեան մէջ յիշուած երկիրները,
Եւրոպայի վայելքներէն յոգնող անձանց զուար-
ճութեան համար բաւական նիւթ կը մատակարար-
են: Կասպիստանային կողմն հիմալ պիտ'որ հոգալ
միմեկ որ Հնդկաստանի փաճառականութեան առ
հետեւային ծախան ու ամեն արգալ առեւտրին
գոց մնայ եւ ու ալ նոր կերպարանք մ'առնէ: Կա-
պից ծովուն հարաւային կողմն ուրիշ ինքնիշխան
տեղութիւն մըն ալ կայ, որն որ բաւական օգնու-
թեամբ զորաւոր շարժում մը յառաջ կրնայ բերել:
Աս ծովուն եզերքն եղող Գարսից քաղաքները
կրնան յարձակուիլ յառաջադիմութիւն բերել: Գարս-
կաստան ալ Եւրոպոյ վրան երկու կողմնէ: Կա-
պից ծովուն մէջ գետեր կը թափեն, որով ինքն ալ
բնական գուռ ունեցած է նոյն ծովը մտնելու: Թէ
որ Հուրալի որ մի միայն Ռուսաստան Կասպից ծո-
վուն եզերքը վրայ իշխէ, պէտք է անոր նաւատոր-
միքն գիտնելու ուրիշ նաւատորմի մը հանել, իսկ
առ նաւատորմի կրնայ բառ բնական դրից Կուր-
ակաստանն երկը ու Կուր գաւառին նաւերն ալ ա-
սոր հետ կը միանան: Կասպից ծովուն արեւմտեան
կողմը գալով՝ Բուրան չիկրնար իր բոլոր աշխարհի
հետ փաճառականութիւն բնող քաղաքներն ու իր
իրանի, Հնդկաստանի ու նաեւ ձեռնաստանի հետ ու-
նեցած մեծակշիւ յարաբերութիւնները զահել այն
տեղութեան, որն որ արդէն բոլոր հիստորիան Ա-
սիա ու անով միմեկ մեծ ինքնիշխան բանաւ է:
Թուրանի ժողովուրդը անանկ զորաւոր է որ միմեկ
քիշ մը արեւմտեան կը կարծուի ինչ վերջ ինքնիշ-
խան պահելու համար: Բայց Կասպիստան բնական
ժաղկութեան բնութեան պէս, պէտք է քաղաքական թիւրք
միմեկն ալ փաճառականութեան միջնորդ քաղա-
քականացնել ու կրթութեան բերել: Կասպից ծո-
վուն մէկը կ'զերքները բարձրագոյն քաղաքակր-
թութեան համար որ ըլլան՝ բնականաւոր շատ
քիշ նոյն կրթութիւնը թիւրքմիմեկներուն ալ կ'անցնի:
Աս Կասպից երկիրներուն վերին մասերուն մէջ,
Արսոսի վերերը ամեն մը արեւմտեան Ասիայի հին
մշակութեան ժամանակ բախորիացեալ տեղութիւնը
ծագած էր: Ասիկ կը տեսնուի որ հետեւեալ գե-
տին Կասպիստան աւելի յառաջանալուն արդիւնք
մը չէ, ինչպէս որ Միջին Կասպի մէջ ալ Մահմաւ-
կանը հոն մեծագոյն հաղկելուցան էին: Հիմալական
առեւ հոնաւոր յարաբերութիւններն այնչափ ա-
ղէկ չեն, բայց մեք պէտք չենք աչքերէն հե-
ռացնել նոյն տեղային առեւտրական ծանրա-
կարութիւնը: Հարաւային Կասպիստան գուցէ բացառա-
մի պէս՝ պէտք են Միջին Եւրոպայի փաճառական
ները Արաւ լճին ու Արսոս ու Բաքուրոյն Կետե-
րուն եզերքը հետ կարելի եղածին չափ յարաբե-
րութեան մէջ մտնել: Միջին Եւրոպայի փաճառա-
կանութիւնը պէտք է որ աղաւ միմեկ Մոնիլի
բարձրագոյնագոյն տարածուի ու Բուրանի առեւտրա-
կան տեղերէն յառաջանալով, ցամաքի փաճառա-
կանութեան Մոնիլի երկրէն ձեռնաստան համար
Թուրանի հար շատ բերիկ է, բայց խիստ չոր ըլլա-
լուն շատ չոր կ'աղէ, անոր համար արուեստով
ըրուած տեղերն իրաւքնէ գրախա կը նմանին, ինչ-
պէս են Կասպից ծովուն մասերն եղող այն տնա-
պատները ուր մոկելով աւաղին տակէն ջուր հոսած
են: Արաւի որ սո կողմնուն երկիրներն ասանկ միջն-
նիւթ կը լուսող ունենան, նոյնչափ թմրաւոր ան-
շխմանք կը նաեւ: Կասպիստան կողմերն ան ա-
տեն ձեռնարկ քաղաքակրթութիւն կը տրի, երբ
մէ միայն արեւմտեան, հարաւ նաեւ արեւելեան կող-
մանէ մշակութեան մեծ շարժում մը կը սկսի:

ՎԻԵՆԱՅԻ ԴՐԱՍԱԾՈՒԹՅԱՆ ԸՆԹԱՅԷ

1851 ՈՒՄԻՍԷՐԵԼԻ 12 (21) 13 (1) 14 (2) 15 (3) 16 (4) 17 (5)

Վերաբերում 100 հարմար. ֆի. արեւ. ֆիոր.	—	—	98	98 1/2	—	98 1/2
Բ. կարգի 100 ընթացիկ ֆիոր.	117 1/2	118	118	118 1/2	118 1/2	118 1/2
Լ. կարգի 300 ֆիոր.	—	—	—	113	113	113
Լ. կարգի 1 ֆիոր.	11.23	11.23	11.27	11.30	11.29	11.29
Հարմար 100 մարդ. ֆիոր.	86 1/2	86 1/2	87 1/2	86 1/2	86 1/2	86 1/2
Հարմար 300 ֆիոր.	—	—	—	—	—	—
Միջին 300 ֆիոր.	115 1/2	115 1/2	117	117	117	117
Փոքր 300 ֆիոր.	130 1/2	130 1/2	135	138 1/2	138 1/2	138
Կարգի ֆիոր. առ 100 ֆի.	116 1/2	116 1/2	117	117 1/2	117 1/2	117 1/2
Պ. ֆիոր. 1 ֆիոր. արեւ. ֆիոր.	—	—	—	—	—	—
Պ. ֆիոր. 1 ֆիոր.	236	236	236	232	232	231
Հարմար 1 ֆիոր.	22	22 1/2	23 1/2	23 1/2	23 1/2	23 1/2
(գլխի) 1 ֆիոր.	18 1/2	18 1/2	19	19 1/2	19 1/2	19 1/2

ՎԻԵՆԱՅԻ ԳՐԱՍԱԾՈՒԹՅԱՆ ԸՆԹԱՅԷ